
МОВОЗНАВСТВО

УДК 811.161.2:821.161.2'6.09(092)

DOI 10.31654/2520-6966-2023-22F-108-108-120

Н. І. Бойко

доктор філологічних наук, професор
кафедри української мови, методики її навчання та перекладу
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
orcid: 0000-0003-0881-743X
email: bni_bni52@ukr.net

І. М. Баран

аспірант кафедри української мови, методики її навчання та перекладу
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
orcid: 0000-0002-8596-4516
email: barran4@gmail.com

Онімний простір поетичного мовомислення Василя Симоненка

У дослідженні здійснено спробу цілісного аналізу й лексикографічної репрезентації системи онімів, уживаних у мові поетичних творів Василя Симоненка. З'ясовано, що власні назви належать до маркерів поетичного мовомислення автора, вони розширюють розуміння природи онімного слова, увиразнюють індивідуальні ознаки ідіолекту зокрема й мовлення художнього стилю загалом.

Система онімів у просторах поезій Василя Симоненка поглиблює уявлення про мовні особливості української поезії другої половини ХХ століття, увиразнює склад мовно-поетичних засобів специфічної естетизації певного періоду в історії розвитку української літературної мови.

З'ясовано, що, безвідносно відсоткової частки, уживання онімів уможливило з відстані окреслених хронологічно-світоглядних, ідеологічних і культурологічних констант набагато чіткіше окреслити коло культурологічно-тематичних інтересів автора, осмислити його світоглядні позиції, зрозуміти, які знаки на карті світової й української культури різних темпоральних і локальних меж домінували в поетичній картині світу автора, які виокремлено з-поміж інших, на яких зосереджено більше уваги та які особистості надихали автора чи ставали об'єктами осуду.

Топоніміка поетичних текстів В. Симоненка допомагає краще зрозуміти ідеологічні пріоритети, політичні погляди й наукові інтереси автора. Чітке розрізнення онімних лексем «Україна» та «Росія» на рівні мовно-поетичної свідомості та значно активніше слововживання першого оніма вказують

на домінування національно мотивованих світоглядних позицій митця, на сприйняття себе насамперед як українця.

Встановлено, що система онімів В. Симоненка має чітку українськоцентричну, історіософічну спрямованість, вона допомагає зрозуміти світоглядні позиції митця та може стати підґрунтям для подальших наукових розвідок у царині іменникової парадигми лексем поетичних творів автора.

Ключові слова: система онімів, власні назви, поетичний текст, ідіюстиль, В. Симоненко.

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки позначений підвищенням інтересом дослідників до тих явищ і процесів, які перебувають на межі мовознавчих і соціокультурних, психологічних, аксіологічних проблем. На вістрі часу в українському мовознавстві перебувають питання розвитку літературної мови, її виразово-зображувальних засобів, тому постійно виникає потреба більшою мірою дослідити мовні особливості творів як сучасних авторів, так і класиків української поезії. У різні періоди розвитку української лінгвістичної думки можна спостерігати активізацію уваги до вивчення мови творів поетів-шістдесятників. Активність дослідження особливостей авторських поетичних текстів помітна через потрактування мовної особистості письменника як носія мови й культури в певних часових межах. Водночас питання ідіюстилю Василя Симоненка наразі є малодослідженим явищем в українському мовознавстві. Кількість розвідок, які мають на меті створення комплексної мовної картини поетичних творів письменника, украй невелика, попри значний вплив творчості В. Симоненка на розвиток української літературної мови, на українську літературу другої половини ХХ століття.

Дослідження ономастичної системи в поетичній мові Василя Симоненка – це лише один із етапів ґрунтового й комплексного аналітичного дослідження мови творчості поета. Такий аналіз дозволяє детальніше поглянути на систему образів поетичних творів письменника, особливості його світобачення та світосприйняття через використання системи специфічних лінгвоодиниць, виявити певні маркери, значущі для поета, важливі в історії, географії, культурному просторі людства загалом та української спільноти зокрема.

До набутків сучасної ономастики належить обґрунтування базових теоретичних проблем, визначення провідних методологічних засад (праці Л. О. Белея, Ю. О. Карпенка, В. М. Калінкіна, О. Ю. Карпенко, В. В. Лучика, М. М. Торчинського та інших учених), аналіз функційного потенціалу онімів у мовотворчості багатьох письменників (студії з української літературної ономастики Л. Т. Ма-

сенко, Т. Б. Гриценко, Т. В. Немировської, Г. П. Лукаш, Т. Ю. Ковалевської, М. Р. Мельник, Л. П. Кричун, І. В. Хлисту, А. В. Лупол, Т. І. Крупеньової, Л. І. Селіверстової, А. В. Соколової, О. О. Усової та інших учених), які сьогодні активно вивчають функціонування онімного слова в системі текстових просторів, авторських художніх структур.

Над проблемами поетичної ономастики української мови працювала значна кількість вітчизняних лінгвістів, зокрема Л. О. Белей [3]; В. М. Калінкін [6]; М. Р. Мельник [8]; М. М. Торчинський [9]; Н. І. Бойко [2] та інші. Проте досліджень, які б стосувалися художньої ономастики в поетичних текстах Василя Симоненка або немає зовсім, або ж такі розвідки лише дотичні до обраної теми. Тому різноаспектне вивчення літературної ономастики завжди актуальне, оскільки оніми репрезентують специфіку ідіюстилю автора через своє походження, структуру, семантичне й функційно-стилістичне навантаження в поетичному тексті, експресивний потенціал тощо.

Ідіюстіль (ідіюлект) поета (чи окремі його складники) досліджували А. Горнятко-Шумилович [4]; Т. Космеда [4]; Т. О. Масловська [7]; В. Шулінова [11] та інші вчені.

Мета статті – схарактеризувати систему онімів поетичної творчості Василя Симоненка, визначити їхні специфічні риси з-поміж інших найменувань, використаних у мовотворчості автора, здійснити класифікацію онімів за їхнім семантичним наповненням та походженням, визначити місце онімів в ідіюстилі митця.

У результаті квантитативного аналізу поетичної мовотворчості Василя Симоненка виявлено, що автор уживає 2134 іменники. Серед цих субстантивів-онімів лише 113 лінгвоодиниць. Це всього 5,3% від усіх іменників, уживаних у поетичних творах В. Симоненка.

Ці власні назви покласифіковано за семантикою, із-поміж них виокремлено такі класи: антропоніми (73 іменники), топоніми (28 іменників), етноніми (10 іменників), назви літературних творів (2 іменники).

Клас антропонімів поєднує загальноновживані, як-от: *Гомер, Петро, Ярослав* та ін., та неологічні (оказіональні, індивідуально-авторські): *Вай-Вай, Дурило, Кущовик Червоний Глід, Лоскотон, Макака, Макака-забіяка, Невмивака, Нудота, Нудьга, Плакота, Плаксії, Плаксун*, які поет використовує для найменування осіб зі світу фантастичного (казкового) у творах, що за жанром є або ж казками, або притчами, наприклад: *«Дурило, звичайно, / розвішує вуха, / Дурило аж рота роззявив / та слуха, / Дурило гукає: / – Зрікаюся Рідного краю! / Візьміть мене, друзі, до / вашого раю!»* («Казка про Дурила»)

[1, с. 214]; «А лукавий капітан/ Підікрався змієм/ Й **Лоскотонів** аркан/ Зашморгнув на шиї» («Цар Плаксіє та Лоскотон») [1, с. 390]; «Тут до них підскачів дід/ **Кущовик Червоний Глід**./ «Не сумуйте, не кричіте,/ Я поляну оточу,/ І свиней топтати квіти/ Відучу!» («Подорож у країну Навпаки») [1, с. 374]; Василь Симоненко творення неологічних онімів підпорядковує характеризувальній, оцінній функції, що передбачає використання онімів для відтворення ознак зовнішності чи внутрішніх особливостей, якостей, емоційних станів, рис характеру тощо та з метою відтворення звукових ефектів, звуконаслідувань (*Дурило, Невмивака, Плаксун, Вай-Вай*).

Загальноновживані антропоніми поєднують загальноновживані особові імена та загальновідомі особові імена та прізвища.

Серед загальноновживаних особових імен можна виокремити: **чоловічі** – 20 онімів: *Ваня, Василь, Володя, Гаврило, Григір, Грицько, Данило, Іван, Івась, Івасик, Кирило, Курт, Лесик, Оверко, Омелько, Онисько, Петро, Толя, Трохим, Фріц, жіночі – 11 онімів: *Варка, Єва, Люся, Марія, Марусина, Маруся, Настя, Онися, Таня, Тоня, Федора*. Усього – 31 онім.*

За походженням загальноновживані особові імена є:

- **власне українськими** – 12 онімів: *Варка, Володя, Грицько, Івась, Івасик, Лесик, Марусина, Маруся, Оверко, Омелько, Онисько, Онися*, наприклад: «У **Івася** немає тата./ Не питайте тільки чому./ Лиш від матері ласку знати./ Довелося хлопчині цьому» («Кривда») [1, с. 321]; «Скільки дядьку **Оверку** весен./ Запитайте в гаю зозуль./ Ніби русла Дніпра і Нейсе./ Облекли його шрами від куль» («Червоні конвалії») [1, с. 512];

- **спільнослов'янськими** – 4 оніми: *Люся, Настя, Таня, Тоня, Толя*, наприклад: «І тому ця **Марія**/ чи **Настя**/ будить дзвоном дійниці село,/ щоб поменше/ важкого щастя/ на українській землі було» («Дума про щастя») [1, с. 462];

- **грецькими** – 7 онімів: *Василь, Гаврило, Григір, Кирило, Петро, Трохим, Федора*, наприклад: «І почав:/ «На моєму тілі/ Дев'ятнадцять слідів од куль./ Ти мені не мішай, **Василу**,/ І морганням очей не муль» («Червоні конвалії») [1, с. 71]; «Гнітюча злоба зміїна/ нависла над батьком моїм —/ уперше став на коліна/ гордий батрак **Трохим**» («Прокляття») [1, с. 805];

- **давньоєврейськими** – 4 оніми: *Данило, Єва, Іван, Марія*, наприклад: «І тому ця **Марія**/ чи **Настя**/ будить дзвоном дійниці село,/ щоб поменше/ важкого щастя/ на радянській землі було» («Дума про щастя») [1, с. 404]; «**Данило** з радістю ковтне й дубову глицю,/ Аби почастували на дурницю» («Заячий дріб») [1, с. 170];

- **німецькими** – 2 оніми: *Курт, Фріц*, наприклад: «З неї прямо хлюпала сила,/ Ніби сік з виноградних грон.../ Це вона **Курта Шнайдера** вбила,/ Горлоріза на весь район» («Червоні конвалії») [1, с. 372]; «**Фріц** мовчав. / Мовчало літо./ / отерпли мої вуста./ Закликала нас щиро жити/ Солов'їна печаль проста» («Червоні конвалії») [1, с. 839];

- **російськими** – 1 онім: *Ваня*, наприклад: «Не раз Марусі присягався **Ваня**:/ — їй-богу, ти красива, наче Таня...—/ Маруся аж сіяла, аж цвіла —/ Така щаслива від тих слів була» («Заячий дріб») [1, с. 70].

Загальновідомі особові імена, ужиті у творах В. Симоненка, за значенням поділяємо на оніми реальних осіб та оніми персонажів. Серед онімів реальних осіб визначаємо такі групи:

- **оніми військових та політичних діячів** – 11 онімів: *Атїлла, Байда, Богдан, Ілліч, Олег-владика, Рюрик, Святослав, Спартак, Тимур, Хмельницький, Ярослав*, наприклад: «/ без кінця – окопи, барикади,/ Та над громадами кривавих тіл/ Гриміли пишні і бучні паради/ Нових **Тимурів і Аттіл**» («Земля кричить. Шинкують кров'ю війни») [1, с. 783]; [1, с. 12];

- **оніми відомих письменників** – 5 онімів: *Гомер, Кобзар, Леся Українка, Сковорода, Тарас*, наприклад: «Ах, ти ж, моя пташечко, Музо-щебетухо,/ Що ти там **Гомеру** бевкнула на вухо?» (Хуліганська Іліада, або посоромлення Гомера) [1, с. 152]; «Ми чуємо тебе, **Кобзарю**, крізь століття./ / голос твій нам душі окриля» («Крізь століття») [1, с. 347];

- **оніми дослідників** – 3 оніми: *Колумб, Коперник, Магеллан*, наприклад: «Гей, нові **Колумби, Магеллани**,/ Напнемо вітрила наших мрій!» («Гей, нові Колумби, Магеллани») [1, с. 353]; [1, с. 399]; «Вставали **Коперники і Джорджоне**,/ Шевченко підводив могутнє чоло,/ / біля вічного їхнього трону/ Лакузи жодного не було» («Монархи») [1, с. 355];

- **оніми одіозних особистостей** (із негативною конотацією) – 2 оніми: *Герострат, Торквемада*, наприклад: «Нащо мене засуджено до страти?/ Нікчемні люди, ваш нікчемний суд/ Не обезглавив слави **Герострата** —/ Я єсьм живий, і я творю свій труд!» («Герострат») [1, с. 140]; «О домашній страшний **Торквемадо!**/ Не спіши ти мене розпинать./ Я і сам був би сонячно радий,/ Коли б віршів не вмів римувать» («Муза і редиска») [1, с. 798];

- **оніми відомих художників** – 1 онім: *Джорджоне*, наприклад: «Вставали **Коперники і Джорджоне**,/ Шевченко підводив могутнє

чоло,/ І біля вічного їхнього трону/ Лакузи жодного не було» («Монархи») [1, с. 177].

Оніми персонажів представлені такими класами:

- **біблійні оніми** – 4 оніми: Адам, Єва, Ісус, Іуда, наприклад: «Не всі на світі радощі священні –/ Є радощі, народжені з проклять./ Коли, метнувши громи навіжені,/ Став **Єву** Бог із раю проганяє» («Покара») [1, с. 218]; «Помилялись не тільки люди,/ Помилялись навіть святі./ Згадайте: **Ісус** від **Іуди**/ Мав останній цілунок в житті» («Помилка») [1, с. 327]; [1, с. 329];

- **міфологічні оніми** – 4 оніми: Артеміда, Венера, Перун, Прокруст, наприклад: «Клянись мене, кривіться від огиди,/ Несить мені прокльони і плювки –/ Вже чорна слава вбивці **Артемиди**/ Мені під ноги кинула віки!» («Герострат») [1, с. 11]; «Юність вчать – наука їй не шкодить./ Але рветься зойк у мене з уст./ Хай до неї й близько не підходить/ Із своєю міркою **Прокруст!**» («Юність в інших завше загадкова») [1, с. 629];

- **оніми літературних персонажів** – 2 оніми: Крузо, П'ятниця, наприклад: «Часто я самотній, ніби **Крузо**,/ Виглядаю із-за обрїю кораблів./ І думка безпорадно грузне/ В клейкім баговинні слів» («Самотність») [1, с. 369]; «На своєму дикому острові/ В шкряяниці з убитих надій/ Штрикаю небо очима гострими:/ – Де, ти, **П'ятнице** мій?» («Самотність») [1, с. 644].

Усього – 32 одиниці.

За походженням загальновідомі особові імена є **спільнослов'янськими** – 6 онімів: Байда, Богдан, Святослав, Перун, П'ятниця, Ярослав, **давньоєврейськими** – 4 оніми: Адам, Єва, Ісус, Іуда, **грецькими** – 5 онімів: Артеміда, Герострат, Гомер, Прокруст, Тарас, **власне українськими** – 4 оніми: Леся Українка, Олег-владика, Скворода, Хмельницький, **латинськими** – 3 оніми: Атілла, Венера, Спартак, **італійськими** – 2 оніми: Джорджоне, Колумб, **іспанськими** – 1 онім: Торквемада, **польськими** – 1 онім: Коперник, **португальськими** – 1 онім: Магеллан, **російськими** – 1 онім: Ілліч, **скандинавськими** – 1 онім: Рюрик, **тюркськими** – 1 онім: Тимур, **французькими** – 1 онім: Крузо.

Прізвища в поетичній творчості В. Симоненка репрезентовано лише 3 онімами – **власне українського** (*Щербань*), **німецького** (*Шнайдер*) та **російського** (*Мартинів*) походження, наприклад: «Косить **Щербані** уміли,/ валити сокирами ліс./ І вже як робили діло,/ то заздри в бог, і біс» («Прокляття») [1, с. 897]; «**Шнайдер** маму одвіс на страту,/ їй на шию петлю затіг./ А мене заховала від ката/ Тітка Варка в свинячий барліг» («Червоні конвалії») [1, с. 890].

Онімний простір В. Симоненка репрезентують топоніми, які формують й виразнюють поетичну картину світу автора. У їхньому складі виокремлюємо кілька груп: хороніми (назви місцевостей, регіонів), астіоніми (назви міст), гідроніми (назви водних об'єктів), ороніми (назви географічних об'єктів), антропотопоніми (назви об'єктів, що походять від імен людей), макротопоніми (назви великих заселених територій, зазвичай, країн) та okazionalni топоніми.

В. Симоненко використав усього 4 хороніми у своїх поетичних текстах: *Європа, Сибір, Україна, Урал*, наприклад: «*Хай сатаніють/ виро́дки од крику –/ нас не знобить/ од їхньої хули:/ нам жорна ті/ із кам'яного віку/ на танках варвари/ з Європи привезли*» («Жорна») [1, с. 218]; «*Україно, моччи! Україно, затихни! Не така ти багата, щоб тратить слова*» («В букварях ти наряджена і заспідничена») [1, с. 821].

Онім «Україна» визначаємо як хоронім, оскільки під час написання В. Симоненком поетичних творів Україна як державне утворення існувала в складі СРСР. Тому, ураховуючи хронологічні межі написання поезій та світогляд автора, онім «Україна» не уналежнено до макронімів. За своїм походженням вищезазначені хороніми є **власне українськими** (*Україна*), **грецькими** (*Європа*), **тюркськими** (*Сибір*) та **російськими** (*Урал*).

У поетичних творах В. Симоненка функціонують такі астіоніми: *Доростол, Київ, Львів, Москва, Умань*, наприклад: «*Цвіли хоругви руські на Дунаї,/ І Доростол навіки записав./ Що мертвий воїн сорому не має*» («Русь») [1, с. 204]; «*В серці своїм на будову несучи/ Києва горду і вічну красу*» («Мій Київ») [1, с. 340]; «*Цілий тиждень ходжу і живу між левами,/ Недаремно і місто називається Львів*» («Український лев») [1, с. 392].

Як спостережено, усі назви великих населених пунктів у творчості автора пов'язані прямо чи опосередковано з історією України, що вказує на спрямування інтересів митця на питання та проблеми життя й історії свого народу. Прикметним тут є і факт частоти вживання оніма «Москва» – 3 вживання, а «Київ» – 6 уживань. За походженням згадувані астіоніми є **болгарськими** (*Доростол*), **власне українськими** (*Київ, Львів, Умань*), **загальнослов'янськими** (*Москва*).

Гідроніми у творчості В. Симоненка представлені лише потапонімами (назвами річок): *Десна, Дніпр, Дніпро, Дунай, Нейсе, Рось, Сула*, наприклад: «*Дай мені у думку динаміту,/ Дай мені любові, дай добра,/ Гуркочи у долю мою, світе,/ Хвилями прадавнього Дніпра*» («Світ який — мереживо казкове!..») [1, с. 189]; «*Скільки*

дядьку Оверку весен./ Запитайте в гаю зозуль./ Ніби русла **Дніпра** і **Нейсе**,/ Облекли його шрами від куль» («Червоні конвалії») [1, с. 189]; [1, с. 482].

Серед них за походженням є **власне українські** (Десна, Дніпр, Дніпро, Рось, Сула), **латинські** (Дунай), **німецькі** (Нейсе). Як бачимо, автор описує ті річки, які течуть на території України, а серед іноземних згадує лише німецьку річку, що зумовлено сюжетом вірша «Червоні конвалії», який присвячений подіям Другої світової війни.

Кількість оронімів та антропотопонімів у поезіях В. Симоненка вкрай незначна – усього по одному оніму: *Сахара* («Вам воно звітне у кожнім ударі,/ Та пробачайте за правду мені,/ Мабуть, якби народився в **Сахарі**,/ То полюбив би степи піщані» («Верби й тополі, діброви й гаї»)) [1, с. 682]), який має **арабське** походження, та **власне український** – *Софіївка* («Умань! Добра ласкава Умань./ Хмари в небі мов сива шаль./ Я люблю у **Софіївці** думать,/ Із минулого знявши вуаль» («Уманським дівчатам»)) [1, с. 729]).

Серед макротопонімів переважають назви тих країн, що були на мапі світу ще до періоду активної творчої праці автора – *Візантія*, *Еллада*, *Росія*, *Русь*, наприклад: «Та були ж в **Елладі** писарі й поети/ Чесні та цотливі, як тепер газети» («Хуліганська Іліада, або посоромлення Гомера»)) [1, с. 217]; «**Русь** не дрімала, стомлена і млява,/ Забившись ведмедем у барліг,/ Бо відчували грек і печеніг/ Відлуння кроків князя Святослава («Русь»)) [1, с. 677].

На противагу назвам усього двох держав, що існували синхронно до мовотворчості В. Симоненка, – *Америка*, *Ватикан*, наприклад: «Ради тебе перли в душу сію,/ Ради тебе мислю і творю.../ Хай мовчать **Америку** й **Росії**,/ Коли я з тобою говорю» («Задивляюсь у твої зіниці»)) [1, с. 11]; «Що ж, їм пора б уже збагнуть,/ Що ти носив лиш ненависть і лють/ В своєму серці кам'янім і дикім,/ Свободи не любив, як **Ватикан** Корану,/ А тому можеш бути рабом або тираном,/ Рабом — нікчемним, деспотом – великим» («Лев у клітці»)) [1, с. 71].

Жодного разу поет безпосередньо не згадує країну, у якій жив, – СРСР, чітко розмежовуючи поняття «Україна» (15 уживань) та «Росія» (7 уживань).

За походженням описані макротопоніми є **грецькими** – 3 оніми (*Візантія*, *Еллада*, *Росія*), **італійськими** – 1 онім (*Америка*), **латинськими** – 1 онім (*Ватикан*), **спільнослов'янськими** – 1 онім (*Русь*).

Засобами створення образності, породження несподіваних асоціацій та конотацій, об'єктиваторами індивідуально-художніх семантичних планів слугують ті топоніми, які змоделивав сам В. Симонен-

ко для позначення вигаданих ним місцевостей, тобто оказіональні топоніми: *Навапаки, Плаксоград, Сльозолий*, наприклад: «Там, де гори і долини,/ Де гуляє вітровій, —/ Там цвіте краса-країна/ З дивним ім'ям **Сльозолий**» («Цар Плаксій та Лоскотон») [1, с. 718]. За своєю функцією вони або тотожні неологічним антропонімам, або слугують засобом емотивно-оцінних характеристик.

Етноніми, що функціонують у поетичних творах В. Симоненка, мають подібну тенденцію, простежену в групі макротопонімів: переважна їх більшість позначає вже зниклі народи (*греки* (у значенні *стародавнього народу, який наразі не існує*), *дуліби, печеніги, франки*). Лише три одиниці називають народи чи групи народів, що існують наразі: *курди, німці, слов'яни*, а одне позначення є зневажливим – *москалі*: «*І не зміг/ заробить монумента/ цей наївний франк/ чи дуліб,/ бо не зміг він/ знайти момента,/ щоб узяти патент/ на хліб*» («Перший») [1, с. 839]; [1, с. 211]; «*О, курде, бережи свої набої,/ Але життя убивців не щади!/ На байстрюків свавілля і розбою/ Кривавим смерчем, бурю впади!*» («Курдському братові») [1, с. 372].

За походженням вищезгадані етноніми є **спільнослов'янськими** – 3: *дуліби, німці, слов'яни, власне українськими* – 1: *москалі, латинськими* – 1: *греки, тюркськими* – 1: *печеніги, французькими* – 1: *франки*.

Окрему групу, яку не можна уналежнити ні до антропонімів, ні до топонімів, репрезентують назви літературних творів. Таких онімів нараховуємо всього три – *грецьке Іліада, власне українське Кобзар* та *арабське Коран*, наприклад: «*Хуліганська Іліада, або посоромлення Гомера*» («Хуліганська Іліада, або посоромлення Гомера») [1, с. 323]; «*Що ж, їм пора б уже збагнуть,/ Що ти носив лиш ненависть і лють/ В своєму серці кам'янім і дикім,/ Свободи не любив, як Ватикан Корану,/ А тому можеш бути рабом або тираном,/ Рабом – нікчемним, деспотом – великим*» («Лев у клітці») [1, с. 71].

Попри те, що у творчості автора часто функціонують алюзії на біблійні твори та відомі літературні шедеври авторів української та світової літератури, онімів на позначення самих цих творів ужито вкрай мало в поетичній творчості Василя Симоненка.

Онімний простір поетичної творчості Василя Симоненка зосереджений передусім на об'єктивації стилістичної функції, яка поєднує інформаційну домінанту (акценти на темпоральних, локальних, соціальних, національних тощо конотаціях імені) та емотивно-

аксіологічну (зосередження уваги на емоційних реакціях і станах, викликаних власною назвою, та на системі оцінних характеристик).

Отже, аналіз виявив, що частка онімів у поезіях В. Симоненка не є значною (усього 5,3% від усіх ужитих іменників), проте це не є чимось унікальним для слововживання в художніх, зокрема поетичних, текстах, оскільки відсоток вживання онімів у художньому тексті загалом не є значним. Варто розуміти, що авторів поетичних творів доволі рідко необхідно використовувати один і той самий онім більше одного разу, якщо тільки це не продиктоване чинником поетичного самовираження або епічним складником його твору (фабулою). Проте можемо стверджувати, що, безвідносно відсоткової частки, уживання 113 онімів уможлиблює з відстані окреслених хронологічно-світоглядних, ідеологічних і культурологічних констант набагато чіткіше окреслити коло тематичних інтересів автора, осмислити його світоглядні позиції, зрозуміти, які знаки на карті світової й української культури різних темпоральних і локальних меж домінували в поетичній картині світу автора, які виокремлено з-поміж інших, яким приділено більше уваги та які особистості надихали його чи ставали об'єктами осуду.

У поетичній творчості Василя Симоненка система онімів чітко вказує нам, що автор мав значний інтерес до історичної науки та був знайомий із біографіями відомих особистостей різних епох: від Спартака до диктатора Леніна. Зокрема, факти використання порівняно рідко згадуваних в українській літературі імен – Джорджоне чи Прокруста – теж указують на рівень ерудиції автора, креативності його мовомислення.

Топоніміка поетичних текстів В. Симоненка допомагає краще зрозуміти політичні погляди й наукові інтереси автора. Чітке розрізнення онімних лексем «Україна» та «Росія» на рівні мовно-поетичної свідомості та значно активніше слововживання першого оніма вказують на домінування національно мотивованих світоглядних позицій автора, на сприйняття себе насамперед як українця.

Система онімів В. Симоненка має виразну українськоцентричну, історіософічну спрямованість, вона допомагає зрозуміти чіткі світоглядні позиції митця та може стати підґрунтям для подальших наукових розвідок у царині іменникової парадигми лексем поетичних творів автора.

Література

1. Баран І. М. «Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок». Словник мови поезій Василя Симоненка. Чернівці: Десна Поліграф, 2022. 924 с.

2. Бойко Н. І. Експресивний потенціал власних назв у поезії Василя Стуса. Комунікативний дискурс: наукова рецепція та стилістика перекладу: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 15–16 березня 2018 р. Київ: Міленіум, 2018. С. 11–15.

3. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: Проблеми теорії та історії: монографія. Ужгород, 2002. 175с.

4. Горнятко-Шумилович А., Космеда Т. Феномен креативності Василя Симоненка: літературознавчий та лінгвістичний аспекти. Познань. 2016. 266 с.

5. Ермоленко С. Я. Лінгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження. *Мовознавство*. 2005. № 3-4. С. 112–125.

6. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики: автореф. дис...доктора філол.наук. Київ, 2000. 35 с.

7. Масловська Т. О. Концептосфера ідіостилію Василя Симоненка *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2016. № 20. С. 29-31

8. Мельник М.Р. Вивчення власних назв в українській художній літературі. *Наша школа*. 1998. №3. С. 50-52.

9. Торчинський М. М. Ономастичні студії в Україні (дисертаційні дослідження, захищені у другій половині ХХ — на початку ХХІ століть): Бібліографічно-інформаційний довідник. Хмельницький: ХНУ. 2007. 123 с.

10. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 548 с.

11. Шулінова В. Ідіостилістичні особливості поетичного мовлення Василя Симоненка: естетичність світосприйняття. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2013. Випуск XXVII. С. 120-129.

References

1. Baran I. M. (2023). «Ye tysyachy dorih, milion vuzkyh stezhinok». *Slovnnyk movy poeziy Vasylya Symonenka* [«There are thousands of roads, a million narrow paths». Dictionary of the language of Vasyl Symonenko's poetry]; Chernihiv: Desna Polygraph [in Ukrainian];

2. Boyko N. I. (2018). *Ekspresyvnii potentsial vlasnykh nazv u poezii Vasylya Stusa. Komunikatyvnyi dyskurs: naukova retseptsia ta stylistyka perekladu: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [The expressive potential of proper names in the poetry of Vasyl Stus. Communicative discourse: scientific reception and stylistics of translation: coll. materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference]; Kyiv [in Ukrainian];

3. Beley L. O. (2002). *Nova ukrainska literaturno-khudozhnya antroponimia: Problemy teoryi ta istoriy: monohrafia* [New Ukrainian literary and artistic anthroponymy: Problems of theory and history: monograph]; Uzhgorod [in Ukrainian];

4. Horniatko-Shumylovych A., Kosmeda T. (2016). *Fenomen kreatyvnosti Vasylya Symonenka: literaturoznavchyi ta lnhvistychnyi aspekty* [The phenomenon of Vasyl Symonenko's creativity: literary and linguistic aspects]; Poznan [in Ukrainian];

5. Yermolenko S. Ya. (2005) *Linhvostylistyka: osnovni ponyatya, napryamy i metody doslidzhennya* [Linguistics: basic concepts, directions and research methods]; *Linhvistyka — Linguistics*, 3-4. 112-125 [in Ukrainian];
6. Kalinkin V. M. (2000). *Teoretychni osnovy poetychnoi onomastyky* [Theoretical foundations of poetic onomastics] Kyiv [in Ukrainian];
7. Maslovska T. O. (2016). *Kontseptosfera idioshtyluy Vasylia Symonenka* [Conceptosphere of Vasyl Symonenko's idioshtyle] *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu — Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, 20. 29-31 [in Ukrainian];
8. Melnyk M.R. (1998). *Vyvchennya vlasnykh nazv v ukrainskii khudozhnii literaturi* [Study of proper names in Ukrainian fiction]; *Nasha Shkola — Our school*, 3. 50-52 [in Ukrainian];
9. Torchynskiy M.M. (2007) *Onomastychni stydiyi v Ukraini (dysertatsiyni doslidzhennya, zakhyschsceni u druhii polovyni XX — na pochatku XXI stokit). Bibliografichno-informatsiyni dovidnyk* [Onomastic studies in Ukraine (dissertation studies defended in the second half of the 20th — the beginning of the 21st centuries): Bibliographic and informational guide]; Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian];
10. Torchynskiy M. M. (2008). *Struktura onimnogo prostoru ukrainskoi movy: monohrafiya* [The structure of the nominal space of the Ukrainian language: a monograph]; Khmelnytskyi: Avist [in Ukrainian];
11. Shulinova V. (2013). *Idioshtylistychni osoblyvosti poetychnoho movlennya Vasylia Symonenka: estetychnist svitosprinyattya* [Idioshtylistic features of Vasyl Symonenko's poetic speech: aesthetic world perception]; *Aktualni problemy ukrainskoi linhvistyky: teoria i praktyka — Actual problems of Ukrainian linguistics: theory and practice*, Issue XXVII. 120-129 [in Ukrainian];

N. I. Boyko

Doctor of Philological Sciences, Professor at Nizhyn Mykola Gogol State University
orcid: 0000-0003-0881-743X
email: bni_bni52@ukr.net

I. M. Baran

Graduate student of the Department of Ukrainian Language, Methods of Its Teaching and Translation of Nizhyn Mykola Gogol State University
orcid: 0000-0002-8596-4516
email: barran4@gmail.com

The Onymous Space of Vasyl Symonenko's Poetic Language Thinking

In the study, an attempt was made to comprehensively study and lexicographically present the system of onymous inherent in the language of Vasyl Symonenko's poetic works. The conceptual provisions presented in the article expand the understanding of the nature of linguistic features of the artistic style of speech. The conclusions and generalizations of the study deepen the understanding of the linguistic features of Ukrainian poetry of the second half of the 20th century, enrich the knowledge of the history of the development of the Ukrainian literary language. The presented material can be used for compiling various dictionaries of the Ukrainian language, reading special courses in higher educational institutions at philological faculties.

It has been found that, regardless of the percentage share, the use of onyms makes it possible, from a distance, to outline the circle of the thematic interests of the author much more clearly, to understand his worldview positions, to understand what signs on the map of world and Ukrainian culture of various temporal and local boundaries dominated the author's poetic picture of the world, which were singled out from among others, to which more attention was paid, and which individuals inspired him or became objects of condemnation.

The toponymes of V. Symonenko's poetic texts also helps to better understand the author's political views and scientific interests. The clear distinction between the onymic lexemes «Ukraine» and «Russia» at the level of linguistic and poetic consciousness and the much more active word usage of the first onymous indicate the dominance of the author's nationally motivated worldview positions, his perception of himself primarily as a Ukrainian. The system of V. Symonenko's onymous has a clear Ukrainian-centric, historyosophical orientation, it helps to understand the worldview positions of the artist and can become the basis for further scientific investigations in the area of the noun paradigm of lexemes of the author's poetic works.

Key words: *systems of onyms, proper names, poetical text, idiostyle, V. Symonenko.*